

РОЗДІЛ 7

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Отримано: 25 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 7 березня 2019 р.

Прийнято до друку: 11 березня 2019 р.

e-mail: krisbel985@gmail.com

ryzhkovav96@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2019-5(73)-255-258

Білецька К. А., Рижкова В. В. Створення електронного ресурсу для засвоєння англійської термінологічної лексики у галузі освіти. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острого: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 5(73), березень. С. 255–258.

УДК 811.111'33 : 004.9 (038)

Білецька Крістіна Андріївна,

магістр кафедри прикладної лінгвістики,

Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Рижкова Вікторія Василівна,

канд. філол. наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики,

Національний аерокосмічний університет ім. М.С. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ ДЛЯ ЗАСВОЄННЯ АНГЛОМОВНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Стаття розглядає питання створення електронного ресурсу для засвоєння англійської термінологічної лексики у галузі освіти. В ході дослідження проаналізовано теоретичне підґрунтя вивчення вузькогалузевої термінології в галузі освіти; схарактеризовано переваги електронних словників; досліджено комплект словника АBBYY Lingvo як одного з найпопулярніших серій існуючих надійних електронних словників; відібрано масив англійських лексичних одиниць в галузі освіти загальною кількістю 700 одиниць та відшукано тлумачення невідомих українському культурно-освітньому простору реалій; згруповано відібраний матеріал у навчальні словники за предметною галуззю; створено 10 електронних термінологічних словників у форматі *.xls та уроки на їх базі у додатку АBBYY Lingvo Tutor x6.

Ключові слова: електронний ресурс, термінологічна лексика, електронний словник.

Christina Biletska,

Master of the Department of Applied Linguistics, National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

Viktoriya Ryzhkova,

PhD, associate professor of the Department of Applied Linguistics, National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

CREATION OF THE ELECTRONIC RESOURCE FOR MASTERING ENGLISH TERMINOLOGY IN EDUCATION

The article deals with the creation of an electronic resource for mastering English terminology in education. In the course of the research, the theoretical basis for the study of narrow-branch terminology in education has been analyzed. The translation techniques applied to interpreting the selected lacunar and non-equivalent vocabulary were found. They are calque and descriptive translation. The ratio between lacunar vocabulary and educational terminology, reflecting the realities of common English and Ukrainian languages was defined. In addition, the ratio of fixed and non-fixed selected lexical array of educational terminology in existing dictionaries is determined. It has been done by searching English-language lexical units in existing paper and electronic dictionaries. The advantages of electronic dictionaries were studied. The АBBYY Lingvo dictionary complete set is considered as one of the most popular series of existing reliable electronic dictionaries. The array of English language lexical units of educational terminology has been selected with a total number of 700 units. The interpretation of the unknown for the Ukrainian culture and education realities was presented. The selected array of English language lexical units of educational terminology was grouped into educational dictionaries by subject fields. All in all, 10 dictionaries in *.xls format have been compiled. АBBYY Lingvo Tutor x6 lessons were developed using the 10 educational dictionaries.

Key words: electronic resource, terminology vocabulary, electronic dictionary.

Кожна галузь людської активності (і в тому числі – галузь освіти) перш за все характеризується термінологією цієї сфери. Англійська термінологія освітньої галузі є сукупністю лексичних засобів, що обслуговують тематично лімітовану комунікацію, а саме англійське спілкування, що відбувається у сфері освіти і / або присвячене освітянським проблемам. Ядром такої лексики є термінологія, яка розглядається як підсистема загальної гуманітарно-наукової англійської термінології.

Достатньо тривале існування термінознавства як науки дало поштовх до появи низки наукових робіт, що намагалися надати єдину загальноприйнятну дефініцію терміна, наприклад [1, с. 5], [4, с. 503], [7].

Особливо важливо зазначити, що термінологічна номінація – це спосіб репрезентації знань. Терміни виконують денотативну і сигніфікативну функції. Денотатом терміна служить позначувана реальність. Терміни, що досліджуються нами, відображають зміст реалії освітньої діяльності відповідно до сучасного рівня знань [3], [5].

Поняття, що позначається відповідним терміном, за обсягом і змістом співпадає зі значенням терміна, зафіксованого дефініцією, яка міститься в наукових текстах і спеціальних словниках [2]. Для зручного засвоєння та подальшого використання іншомовна гуманітарно-наукова термінологія фіксується у відповідних лексикографічних джерелах з подальшим поповненням та уточненням. Отже, швидкий розвиток термінологічних систем різноманітних галузей людської діяльності стимулює виникнення словників спеціальної лексики, в яких описуються терміни певної галузі.

Проведення дослідження вимагає виконання наступних завдань.

1. Проаналізувавши теоретичне підґрунтя вивчення лінгвістичних та культурологічних характеристик лексичних одиниць, що позначають реалії галузі освіти, відібрати масив англомовних лексичних одиниць в галузі освіти, виділити із відбраного масиву безеквівалентну лексику та віднайти у словниках та інших джерелах тлумачення невідомих українській культурі реалій, які широко відомі в англомовних країнах.

2. Визначити співвідношення лакуарної лексики та лексики, що відображає спільні для англійської та української мов реалії, а також співвідношення фіксованої та нефіксованої у словниках лексики галузі освіти з опорою на відібраний лексичний масив.

3. Згрупувати відібраний матеріал у навчальні словники за предметною галуззю.

4. Дослідити комплект словника ABBYY Lingvo як засіб для створення додатку з ефективного засвоєння вузькогалузевого лексичного матеріалу.

5. Створити електронний додаток ABBYY Lingvo Tutor х6 на матеріалі відбраного масиву англомовних лексичних одиниць у галузі освіти.

Матеріалом дослідження слугували 700 англомовних лексичних одиниць, які використовуються у галузі освіти. Джерелом цього масиву є різні типи словників та інтернет-джерела в кількості 16 позицій. Весь лексичний масив було перекладано, та одиницям, які того потребували, була надана дефініція англійською та українською мовами.

Лексика мови відображає культуру, яку вона обслуговує. Деякі значення, що наявні в одній культурі, можуть бути відсутніми в іншій. Національно-культурна своєрідність номінативних одиниць може виявлятися не лише в існуванні безеквівалентної лексики, але й у відсутності в даній мові слів і значень, виражених в інших мовах, тобто в лакунах [6, с. 35].

Саме культурно детермінована лексика змушує лінгвістів шукати способи передавання такої лексики мовою перекладу під час обробки лексикографічних даних.

В результаті проведення аналізу відібраних 700 англомовних лексичних одиниць було визначено відсоткове співвідношення безеквівалентної / лакуарної лексики (33%) до лексики, що відображає спільні для англійської та української мов реалії (67%). Отже, у випадку спільних для обох мов реалій у галузі освіти, знайомство реципієнта з англомовним матеріалом не буде викликати труднощів культурологічного плану.

З метою забезпечення повного перекладу відбраного масиву прикладів було здійснено пошук англомовних лексичних одиниць у паперових та електронних словниках. Зафіксований переклад у словнику мали 72% із масиву відібраних прикладів. Без будь-якої фіксації перекладу залишилося 28% прикладів. Таким чином, 196 одиниць (28%) вузькогалузевої лексики у галузі освіти не мають фіксованих еквівалентів у існуючих україномовних словниках.

Для створення електронного ресурсу з метою засвоєння англомовної термінологічної лексики у галузі освіти, до якого було включено весь масив відібраних прикладів, потрібно було надати переклад безеквівалентної лексики (196 одиниць) та забезпечити її відповідними дефініціями. Зазвичай, прийомами, що застосовуються перекладачами для перекладу лакуарної та безеквівалентної лексики, є наступні: транскрибування, транслітерація, калькування, дескриптивний переклад, заміна слова існуючим українським словом. У 19% випадків нами було застосовано такий прийом, як калькування (наприклад, *Alternative assessment* – альтернативне оцінювання: оцінювання, під час якого студент дає відповідь на питання або виконує завдання; такі відповіді можуть бути представлені у вигляді візуальної демонстрації, усної презентації, есе, портфоліо); у 23% – дескриптивний переклад (наприклад, *Anecdotal research* – дослідження, що базується на неперевіреніх даних: вид дослідження, у якому раніше не перевірені концепції можуть привести до розвинення дослідження у більш систематичне).

Безсумнівно, перекладач, що працює у тій чи іншій галузі, повинен добре володіти галузевою термінологією, а допомогти в її опануванні має термінологічний словник. Сучасні термінологічні словники найчастіше існують в електронній формі та мають різноманітні – корисні для користувача – додатки. Один із таких словників – словник Lingvo х6 компанії ABBYY, який є незамінним помічником фахівця з перекладу.

ABBYY Lingvo, як і деякі інші словники, вбудовується до більшості офісних застосунків, що дозволяє перекласти невідоме слово у лічені секунди, лише натиснувши декілька клавіш. Більшість електронних словників містять у собі звукові файли, де надається вимова слова, також у деяких комп'ютерних словниках міститься аудіо- та відеоінформація, графічні файли тощо [2, с. 199]. До того ж, електронні версії постійно оновлюються, у той час як паперові словники виходять із часовим запізненням і не можуть оперативним чином оновлюватися; крім того, затрати на видання паперових версій словників досить значні, а отже і вартість таких видань є досить великою.

Створення навчального словника для програми ABBYY Lingvo, яка має додаток ABBYY Lingvo Tutor х6, є найзручнішим способом представлення необхідної інформації про лексичну одиницю, що вивчається.

Основною функцією ABBYY Lingvo Tutor х6 є вивчення слів за допомогою різних вправ на запам'ятовування. Великою перевагою додатку ABBYY Lingvo Tutor х6 є його можливість інтегруватися з іншими словниками.

Програма ABBYY Lingvo надає можливість самостійно створювати уроки для вивчення лексики певної галузі за допомогою додатку ABBYY Lingvo Tutor х6. Ми розробили комплект навчальних матеріалів з вузькогалузевою термінологією

із галузі «Освіта. Вища школа», що включає в себе 700 термінів та визначень до них. Терміни були згруповані у навчальні словники за предметною галуззю.

Таким чином, нами було створено 10 навчальних термінологічних словників у форматі *.xls: словник термінів на позначення **абстрактних категорій і явищ**, які є частиною суспільних відносин, пов'язаних із функціонуванням вищої школи (Abstract categories) – 48 слів або 7% від загальної кількості відібраних лексичних одиниць, до яких ми віднесли такі одиниці: *redundancy, slippage, to ace an exam/pass an exam with flying colours, achievement gap, attainment, attainment gap, bright, cheating, zone of proximal development, flunk, literature search, multiple intelligences, notetaking, holds on student records, homestay program, induction, concept mapping* та ін.; словник термінів на позначення **познавчальних суспільних явищ**, пов'язаних із функціонуванням закладів вищої школи (Academic life) – 40 слів або 6%, наприклад: *conferred 'in absentia', health services, horseshoe, student activism, visitation day, legal services, meal plan, off-campus housing, on-campus day care, open days, opportunity to learn, prize, room and board, quad, dormitory/dorm, academic publishing, academic support, classroom management, cooperative housing, extra-curricular activities, extracurricular/social activities, science fair, sick note, reading day, community service, future problem solving program, multicultural course, orientation, petition, convocation* та ін.; словник термінів на позначення **явищ, пов'язаних із процесами організації та прийому осіб до навчальних закладів** (Admission) – 24 слів або 4%, до яких належать: *adult student services, matriculation, minority affiliation (as admission factor), open admissions, quotas, rolling admissions, selection, wait list, closed course, early action, priority date, census date, college-preparatory program, admission, admission limit, application deadline* та ін.; словник термінів на позначення **назв документів, які використовуються у діяльності навчальних закладів** (Documents) – 43 слів або 6,5%, наприклад: *library card, parchment, senior thesis, president's list, published dissertation summary, student identification card (I.D.), thesis, transcript, associate degree, associate of applied science (AAS), associate of arts (AA), associate of business (ABUS), associate of science (AS), application number, course id, course numbers, dean's list, first professional certificate, honor roll, institution code, letter of recommendation, program brochure, program code, prospectus, syllabus, schedule of classes, accreditation statement, seat-time, warning, dismissal, application for degree, benchmark, catalog, mid-term grade report, study permit* та ін.; словник термінів на позначення різноманітних **підходів до організації навчання, методів та прийомів** (Educational approaches) – 63 слів або 10%, до яких ми віднесли, наприклад, такі одиниці: *rote learning, to be coed (coeducational), anticipation guide, applied academics, criterion check, cultural learning, discussion classes, observational learning, scaffolding, strategic learning, teacher-centered education, teaching for understanding, experiential learning, ipsative, peer assessment, performance assessment, special consideration, specialization, cooperative learning*; словник термінів на позначення **явищ, пов'язаних безпосередньо із навчальним процесом** (Educational process) – 238 слів або 38%, серед них: *horizontal integration, independent study, inquiry, internship, intersession, language requirement, learning curve, learning needs, learning outcome, liberal education, miller analogies test, mind map, modeling, nested program, non sequitur, open-book examination, open-ended question, open-ended task, open-response task, oral presentation, peer-review, action research, amelioration, andragogy, anecdotal research, applied research, attainment targets, basic science years, blue books, case study, CLEP, compulsory attendance, computer based learning*; словник термінів на позначення **методів та способів оцінювання знань** осіб, що навчаються у закладах вищої школи (Estimation) – 42 слів або 6,5%: *normative assessment, on-demand assessment, ongoing assessment, quality points, reproducibility of assessment, rubric, rubrics, scale, score appeal, score report, scoring guide, self-assessment, traditional assessment* та ін.; словник термінів на позначення **аспектів фінансових відносин**, пов'язаних із функціонуванням інституцій вищої школи (Finances) – 29 слів або 4%, серед яких: *institutional and external funds, maintenance, merit aid, need-based financial aid, need-based gift aid, need-based self-help aid, need-blind admissions, net price calculator, non-need-based gift aid, research block grants*; словник термінів на позначення **назв інституцій, організацій та підрозділів**, які функціонують у галузі вищої школи (Institutions and departments) – 48 слів або 7%, наприклад: *minority student center, open-door institution, polytechnic, post-graduate department in (a chosen field), private/public institutions, professional association, professional school, research institute, student association, student body, student government, student health advisory committee* та ін.; словник термінів на позначення **назв осіб та посад** (Persons and positions) – 73 слова або 11%: *commencing student, community of practice, commuter, conditional admit, continuing student, c-student/ mediocre/ average student, dean, drop-out, educationalist, educator, emeritus, exempt students, external students, fee paying overseas student, fee-paying student, fellow, freshman, full professor* та ін.

АВВУ Lingvo Tutor х6 для імпорту та експорту словників може використовувати файли двох форматів: *.xls та *.xml. Формат *.xml є основним для використання у АВВУ Lingvo, оскільки файли словників, збережені у цьому форматі, містять всю необхідну службову інформацію, завдяки чому процедура імпорту позбавлена можливих помилок та не потребує додаткових дій, таких як ручне зазначення напряму перекладу. Файли у цьому форматі можуть використовуватися в будь-якій версії АВВУ Lingvo. В свою чергу, робота з файлами у форматі *.xls є набагато зручнішою і ефективнішою завдяки потужним можливостям Microsoft Excel. Для виконання практичного завдання ми створювали електронну таблицю у Microsoft Excel, але після імпорту в АВВУ Lingvo Tutor х6 створених нами словників вважаємо за доцільне також їх експортувати у *.xml форматі. Це спростить процедуру підключення створених нами словників у майбутньому, що може мати практичну цінність у контексті використання їх у комп'ютерних аудиторіях навчальних закладів.

Процес вивчення лексичного матеріалу в додатку АВВУ Lingvo Tutor х6 передбачає проходження уроків, складених з декількох вправ. Попередньо обирається тема уроку, що вивчається. Важливим аспектом навчання є тренування засвоєного матеріалу.

Для вивчення лексичного матеріалу, представленого у створених нами навчальних словниках, пропонуються наступні види завдань: «Знайомство» – подаються слова для вивчення, що використовуються в уроку; «Мозаїка» – вправа на вибір відповідності – до слова потрібно обрати переклад; «Варіанти» – у праві необхідно обрати правильний переклад слова із запропонованих варіантів; «Самоперевірка» – необхідно вказати, чи правильно подано переклад до слова та «Написання слова» – вправа передбачає написання перекладу у спеціально відведеному полі на екрані монітора. У цій вправі є можливість використання підказки. Результати вправ можна побачити після закінчення уроку: кількість правильних та неправильних відповідей, кількість правильно засвоєних слів.

Використання додатку ABBYY Lingvo Tutor х6 допоможе ефективно засвоїти необхідну лексику та витратити свій час у продуктивний спосіб шляхом перегляду форми слова, слухання вимови слів, а також використання граматичних словників.

Отже, проведене дослідження відібраного масиву англомовних лексичних одиниць в галузі освіти є певним внеском у розвиток англомовного вузькогалузевого термінознавства та доповненням лексикографічних джерел в межах комп'ютерної лексикографії. Створені словники можуть стати у нагоді фахівцям для забезпечення міжкультурної комунікації в освітній діяльності.

Література:

1. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах : Учеб. пособие для филол. спец. вузов. Москва: Высш. шк., 1987. 104 с.
2. Перебийніс В. І., Сорокін В. М. Традиційна та комп'ютерна лексикографія : навч. посібник. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2009. 218 с.
3. Проблеми української термінології : збірник наукових праць учасників 10-ї Міжнародної наукової конференції «Проблеми української термінології СловоСвіт – 2008». Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2008. 198 с.
4. Словник іншомовних слів / О. С. Мельничук. Київ: «Українська радянська енциклопедія», 1974. 865 с.
5. Стефанова Н. О. Сучасна англомовна термінологіка сфери освіти : автореф. дис.... канд. філол. наук : 10.02.04. Одеса, 2004. 20 с. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/inode/6158.html>.
6. Текст как явление культуры / [Г. А. Антипов, О. А. Донских, И. Ю. Морковина, Ю. А. Сорокин]. Новосибирск, 1989. 255 с.
7. Щерба Д. В. Термін та його дефініція як головні онтологічні поняття термінознавства. URL: <http://studentam.net.ua/content/view/8811/97/>.